

İÇMİMARLIK EĞİTİMİNDE KOLAJ TEKNİĞİNİN YARATICI DÜŞÜNCEYE ETKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Arş. Gör. Seda CANOĞLU
Eskişehir Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi İçmimarlık Bölümü
canoglu@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9624-045X

Özet

Kolaj tekniği öncelikli olarak plastik sanatlar alanında bir araç (medium) olarak kullanılmaya başlanmıştır. Dada ve sürrealizm gibi sanat akımlarıyla birlikte yaratıcı ve bazen de protest fikir üretme ve bu fikirlerin izleyiciye iletilmesinde etkili bir araç olarak kullanılmaya başlanması kolajın mimarlık, içmimarlık ve tüm tasarım disiplinleri açısından önemini arttırmıştır. Çalışmanın amacı görsel sanatlar alanında yaygın olarak kullanılan kolaj tekniğinin İçmimarlık eğitiminde yaratıcılığı destekleyici bir teknik olarak kullanılmasına ilişkin bir değerlendirme yapmaktır. Çalışma kapsamında öncelikle kolaj tekniğinin mimarlık ve tasarım alanlarındaki kullanımlarına ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. Yapılan literatür taramasında bağlı olarak kolajın kullanım alışkanlıkları “konsept oluşturma” ve “görsel içerik oluşturma” olarak iki başlık altında incelenmiştir. Daha sonra Eskişehir Teknik Üniversitesi İçmimarlık Bölümü Temel Sanat Eğitimi dersini alan öğrencilerin işleri değerlendirilerek bir analiz yapılmıştır. Genel olarak insana ait bir yeti olan yaratıcılık olgusunun geliştirilebilir bir özellikte olması kabul edilmiştir. Bu çalışma ana hatlarıyla kolaj tekniğinin yaratıcılık üzerine etkileri ve içmimarlık vb. tasarım disiplinlerinde yaratıcılığı geliştirmeye yönelik bir teknik olarak kullanılmasına ilişkin bir değerlendirme yapmak üzerinedir. Yapılan değerlendirmede öğrenciler kolaj tekniğini yeni biçim üretmek amacının yanında yeni ve yaratıcı fikir üretmek için de kullanabilmiştir. Bu nedenle tasarım eğitiminde kolaj tekniği ile yapılacak uygulamaların yaratıcılık üzerine olumlu etkileri olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kolaj, Yaratıcılık, İçmimarlık.

Atf:

Canoglu, S. (2019). İçmimarlık Eğitiminde Kolaj Tekniğinin Yaratıcı Düşünceye Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme. IDA: International Design and Art Journal, 1(1), s.74-88.

AN EVALUATION ON THE EFFECT OF COLLAGE TO CREATIVE THOUGHT IN INTERIOR ARCHITECTURE EDUCATION

Res. Assist. Seda CANOĞLU

Eskişehir Technical University Faculty of Architecture and Design Department of Interior Design

canoglu@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9624-045X

Abstract

The collage was primarily used as a medium in the field of plastic arts. Together with art movements such as Dada and Surrealism, it has been used as an effective tool for generating creative and sometimes protesting ideas and communicating these ideas to the audience. This increased the importance of collage in terms of architecture, interior architecture and all design disciplines. The aim of this study is to make an evaluation about the use of collage which is widely used in visual arts as a supportive technique in interior architecture education. Within the scope of the study, firstly, an evaluation was made about the use of collage in architecture and design. In the literature review, the usage habits of collage were examined under two headings as “concept creation” and “visual content creation”. Then, an analysis was made by evaluating the works of the students from Basic Design course in the Department of Interior Architecture at Eskişehir Technical University. It is generally accepted that creativity, which is a human ability, has a feature that can be developed. This study outlines the effects of collage technique on creativity and the use of collage technique as a technique to develop creativity in design disciplines such as interior architecture. In the assessment, the students were able to use the collage technique to produce new and creative ideas as well as to produce new forms. Therefore, it is thought that the applications to be made with collage technique in design education have positive effects on creativity.

Keywords: Collage, Creativity, Interior Architecture.

Citation:

Canoğlu, S. (2019). İçmimarlık Eğitiminde Kolaj Tekniğinin Yaratıcı Düşünceye Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme. IDA: International Design and Art Journal, 1(1), p.74-88.

Giriş

Yaratıcılık üzerine yapılan çok çeşitli tanımların ortak noktası “yenilik üretmektir”. Mimarlık, içmimarlık ve tasarım disiplinlerinde de temel ölçüt “yeni bir şeyin ortaya konması” üzerinedir. Ortaya konacak tasarımın çözümünün, yeni ve alışılmamış olması, dolayısıyla yaratıcı bir kişilikle oluşturulması gerekmektedir. İster tasarım alanında isterse farklı bir disiplinde olsun yaratıcı kişilik özellikleri geliştirilmeye açıktır. Bu kapsamda çeşitli teknikler kullanılmaktadır.

Kolaj tekniği öncelikli olarak plastik sanatlar alanında bir araç (medium) olarak kullanılmaya başlanmıştır. Dada ve sürrealizm gibi sanat akımlarıyla birlikte yaratıcı ve bazen de protest fikir üretme ve bu fikirlerin izleyiciye iletilmesinde etkili bir araç olarak kullanılmaya başlanması kolajın mimarlık, içmimarlık ve tüm tasarım disiplinleri açısından önemini arttırmıştır.

Genellikle plastik sanatlarda bir araç olarak kullanılan ama tarihsel süreç boyunca mimar ve tasarımcıları da etkileyen kolaj tekniği, tasarım eğitimi veren kurumlarda, proje derslerinde sunum veya fikir üretme aşamalarında ya da Temel Sanat gibi derslerde sıklıkla kullanılmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın ana hatları; kolaj tekniğinin yaratıcılık üzerine etkileri ve içmimarlık gibi tasarım disiplinlerinde yaratıcılığı geliştirmeye yönelik bir teknik olarak kullanılmasına ilişkin bir değerlendirme yapmak üzerinedir. Çalışma kapsamında içmimarlık bölümü birinci sınıf öğrencilerinden, temel sanat eğitimi dersinde kendilerine verilen problem çerçevesinde, kolaj çalışmaları istenmiş ve yapılan çalışmalar yeni fikir üretme becerileri dikkate alınarak analiz edilmiştir.

Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme

Yaratıcılık Latince “*creare*” sözcüğünden gelmekte ve sözcük anlamı olarak, “doğurmak, yaratmak, meydana getirmek” anlamlarını içermektedir (San, 2003: 13). Yaratıcılık kavramının çok anlamlı olması, yerine oturmuş ve kesin bir tanımın kabulüne engel olmaktadır (Rouquette, 1994: 7). Bu nedenle yaratıcılığa ilişkin çok çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Örneğin bazı araştırmacılar yaratıcılığı bir süreç olarak tanımlarken, bazıları da ölçüm ve kişilik üzerinde durmaktadır (Yanık, 2007: 4). Wallas (1926: 10) yaratıcılığı problem çözme süreci olarak kabul edenler arasındadır ve bu süreci “Hazırlık, Kuluçka, Aydınlanma (Düşüncenin Aydınlanması) ve Doğrulama (Sonuçların Doğrulması)” evrelerine ayırmaktadır (Wallas’dan aktaran Sadler-Smith, 2015: 342). Yaratıcı kişilik üzerinde duran May (1998: 62) ise yaratıcılık üzerine bir tanım yapılırken yüzeysel, estetikçi yaratıcılık ile yeni bir şeye varlık kazandırma süreci olarak yaratıcılığın ayrımının yapılması gerektiğine vurgu yaparak, yaratıcı kişilerin yeni bir gerçekliğe yaşam verdiğini ve bu yolla insan bilincini genişlettiğini belirtmektedir. Bu çeşitli tanımların ortak olarak görüş birliğine vardığı noktada yaratıcılık; “yeni ve alışılmamış bir şeyin ortaya konması” sürecidir. Bu süreç esnasında başkalarının izlediğinden farklı bir yol izleme, kalıpların dışına çıkma, bilinmeyene dalmaktan çekinmeme, fikirler arasındaki ilişkilerde başkalarının göremediği noktaları görebilme, yeniliklere açık olma, farklı yolları denemekten çekinmeme gibi “düşünce süreçleri” ve “kişilik özellikleri” vurgulanır (Öncü, 2003: 222).

Sosyal psikolog Dr. Irwing Taylor (1971) , insan yaratıcılığını beş aşama içinde incelemektedir:

Dışavurumcu yaratıcılık: Yetenek ve beceriye dayanmayan ve özellikle çocuk resimlerinde görülür.

Üretici yaratıcılık: Sanatçının ustalıklı, ama salt yoğun bir gerçekçilikle ulaştığı yaratıcılıktır.

Buluş dayalı yaratıcılık: Sanatçının bir buluş adamı gibi, eski parçalarla yeni şeyler yarattığı aşamadır.

Yenilikçi yaratıcılık: Sanatçının soyutlama yeteneğini sergilediği yaratıcılıktır.

Gelişmeci yaratıcılık: Sanatçının bütünüyle kendi koyduğu ilkelerden yararlanır, bu aşamadaki sanatçı, üst düzeyde bir soyutlama yeteneğine sahiptir ve yeni bir sanat ya da tasarım üslubunun öncülüğünü yapabilir (Taylor’dan aktaran Becer, 1993: 45).

Konu ile ilgili olarak Araştırmacıların fikir birliğine vardığı bir başka nokta ise, yaratıcı olmanın öğrenebileceği ve bu yeteneğin pratik sayesinde zamanla geliştirilebileceğidir (Yanık, 2007:6). William J. J. Gordon'a (1961: 5) göre “insanlardaki yaratıcı süreçler belirgin bir biçimde tanımlanabilir ve bu tanımlama, öğretilen bir yöntem halinde hem bireylerin, hem de grupların yaratıcı üretimlerini arttıracaktır.

Kolaj Tekniği

Kolaj kelimesi Fransızca yapıştırmak anlamındaki “coller” kelimesinden türemiştir. İngilizcede “collage” ise hem fiil hem de isim olarak kullanılmaktadır. Kolaj yapmak (to collage) kağıtları nesnelere iki boyutlu bir yüzeye yapıştırmak ve böylece kolaj adı verilen bir kompozisyon oluşturmaktır. Kolaj bir stil değil tekniktir (Atkins, 1993: 76). Kolaj; bir resmin bünyesine uygun olarak yapıştırılan çeşitli kâğıt parçaları ya da buna benzer gereçlerle yapılan eser ya da çeşitli çağlardan kalan iki yapının birbirlerine uygun olarak bir araya getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Turani, 1993: 73). Kolaj aynı zamanda farklı gereçlerin bir yüzey üzerinde yan yana ve bindirmeli olarak kullanılmalarıyla yapılan kompozisyon olarak da ifade edilmektedir (Hasol, 2005: 273).

Bir sanat yapıtının tamamı kolaj tekniği ile yapılabileceği gibi, farklı bir teknikte (yağlı boya, suluboya, vb.) yapılan sanat eserinde kısmen kolaj kullanılarak karma bir teknik oluşturulabilir. Kolaj tekniğinde gazete, dergi, çizim vb. görsel malzeme ile birlikte her türlü günlük yaşam nesnesi de kullanılabilir. Aslında sanatsal nitelikte olmayan çeşitli malzemeler, yalnızca yeni bir kompozisyon oluşturmak için kullanılmaları sayesinde bir sanat yapıtı meydana getirirler. Sözen ve Tanyeli'ye (2011: 172) göre bu durum sanatsal üretim sürecini, sadece bir kompoze etme etkinliğine indirgenmiş olmaktadır.

Kolaj 10. Yüzyılda Japon kaligrafî sanatçıları tarafından kullanılan antik bir sanattır. 15. ve 16. Yüzyılda Avrupa katedrallerinde bulunan altın varak panellerinde ve Hans Christian Andersen gibi figürlerin 19. Yüzyılda yaptığı kâğıt kesme (paper-cut) çalışmalarında kolajın izine rastlanmaktadır (Görsel 1). Kübizm akımıyla Pablo Picasso ve Georges Braque 1900'lerin başında resimde ve çizimde bu tekniği kullanma başladığından beri kolaj sanatsal bir uygulama olarak gelişme göstermiştir (Craig, 2008: 7).

Görsel 1. Hans Christian Andersen Paper Cut

Uzun bir süre çocuklar ve amatörler için boş zaman etkinliği olarak kullanılan kolaj ilk defa 20. Yüzyılda sanatsal bir teknik olarak kabul görmüştür. Kolaj fütüristler aracılığı ile sosyal ve ideolojik bir yöne doğru yönelirken, Dadaistler tarafından kendi anarşik amaçları için kullanılmıştır. Farklı ve uyumsuz görüntülerin yan yana gelmesi üzerinde duran gerçeküstücüler tarafından da benimsenmiştir (Chilvers, 1996: 114).

Mimarlık, İçmimarlık ve Tasarım Alanlarında Kolaj

Mimarlık, içmimarlık ve tasarım alanlarında kolaj çalışmalarıyla dikkat çeken bir çok tasarımcı / tasarım grubu / ofis bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak tarihsel süreçte Archigram Grubu, Haus-Rucker-Co, Nils-Ole Lund gibi isimler, yakın tarihte ise Chicago Mimarlık Bienali'ne katılan Supreme mimarlık gibi ofisler veya 3stories gibi içmimarlık ofisleri gösterilebilir.

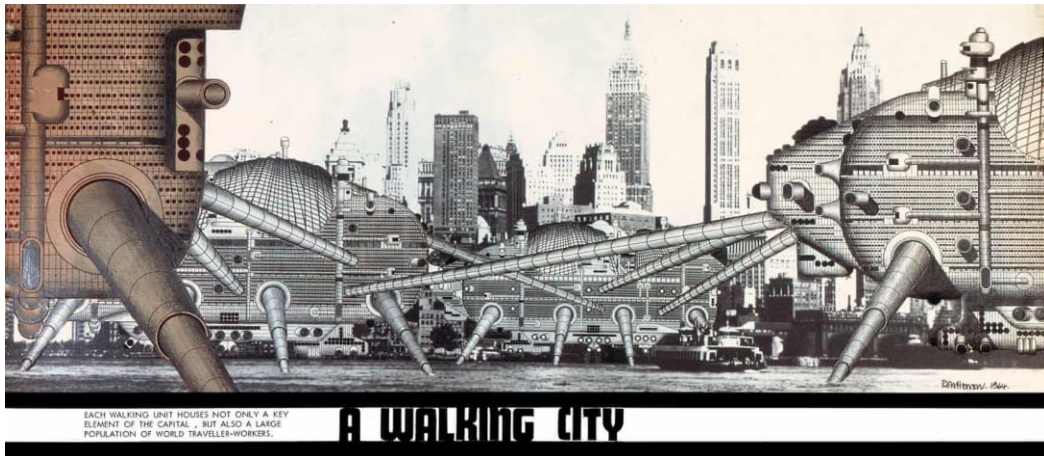
Shield (2014: 9) kolaj ve mimarlık adlı kitabında bu ikisi arasındaki ilişkiyi şöyle ifade etmektedir; mimarlığın sanat formu geleneksel olarak kolaj kavramı ile ilişkili değildir. Yine de, mimarlığın insan faaliyetleri için çerçeve ve ortam olarak oynadığı rol, onu değişen ve çeşitli şekilde tamamlanmış bir varlığa, sürekli değişen bir faaliyetler, mobilyalar ve nesnelere kolajına dönüştürmektedir. Çalışma kapsamında mimarlık, içmimarlık ve tasarım disiplinlerinde kolaj tekniğini iki temel başlık üzerinden değerlendirilmiştir;

- Konsept oluşturma tekniği olarak kolaj
- Görsel içerik oluşturma tekniği olarak kolaj

Konsept Oluşturma Tekniği Olarak Kolaj

Kolajın konsept oluşturma tekniği olarak değerlendirileceği bu başlık altında; kolaj, tasarım sürecinin fikir oluşturma aşaması için bir araç olarak kullanılmaktadır. Mimarlık, içmimarlık ve tasarım alanlarında kolajın kullanımını yaygınlaştıran en önemli etkenlerden birisi kolajın geleceğe dair fikirleri görselleştirmeye aracılık etmesidir. Brereton ve Roberts'a (2011: 5) göre kolaj; geçmişi şimdiki zamanla birleştiren, bazen geleceğin neler olabileceğine dair bir bakış açısı sunan bir araçtır. Moda şovlarından müzik videolarının altyapılarına, grafik tasarımından kitap illüstrasyonlarına, çağdaş kolaj görsel dünyamızın önemli bir parçası haline gelmiştir. Ayrık veya yan yana toplanmış görüntülerin birleşimi, cevaplayamayacağımız belirsiz soruları kışkırtmaktadır.

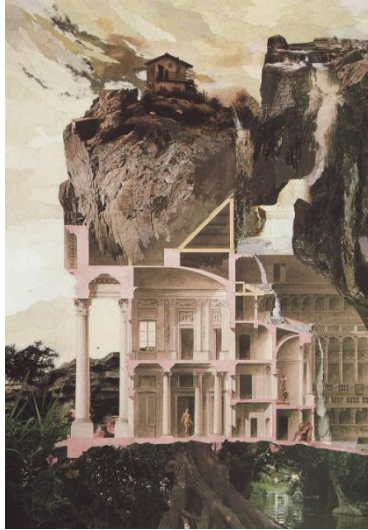
Kolaj çalışmalarında dikkat çeken bir grup olan Archigram, 1961 yılında Warren Chalk, Peter Cook, Dennis Crompton, David Greene, Ron Herron ve Michael Webb'ten oluşan genç İngiliz mimarlar tarafından kurulmuştur (Canbakal Ataoğlu, 2013). Archigram grubunun kolaj çalışmaları geleceğin mimarlığına dair oluşturdukları konseptler üzerinden şekillenmiştir (Görsel 2). "Alternatif ve yepyeni bir çağın mimarlığını 'teknolojik ve toplumsal' parametrelerle yeniden üretmeye çalışan Archigram'ın inşa edilmiş hiçbir projesi olmamasına rağmen, 20. yüzyıl mimarlığının en önemli ve popüler avangart oluşumu haline gelmiştir" (Savaşır, 2006).

Görsel 2. Archigram Grubu, Mimar Ron Herron Walking City Kolajı, 1964

İngiliz mimar, eleştirmen ve kuramcı Colin Rowe, 1978 yılında Fred Koetter ile birlikte yazdığı *Kolaj Kent* kitabında kolajı bir metafor olarak kullanır ve modern mimariye getirdiği eleştiriyle bir uzlaştırma kuramı oluşturur (Canbakal Ataoğlu, 2013). *Kolaj Kent*, farklı dönemlerden farklı mimari tip ve öğelerin kolajlarından oluşan, kentsel tasarım için, ideal ve gerçeği, ütopya ve geleneği, modern şehir ve geleneksel şehri bir arada bulunduran yeni bir model olarak önerilmiştir (Dağlıoğlu, 2016: 108). Rowe ve Koetter (1978), kolajın mimarlık tarihi boyunca biriken ideal türleri bir araya getirmek için mimari tasarımda bir teknik olarak kullanılabileceğini savunarak, nesnelerin bağlamlarının dışına çıkarıldığı ya da baştan çıkarıldığı bir yaklaşım olan kolaj yaklaşımının - günümüzde - ütopya ve geleneğin ya da her ikisinin de nihai sorunlarıyla başa çıkmanın tek yolu olduğu ileri sürülmektedir (Rowe ve Koetter, 1978: 144).

Kolaj çalışmaları ile tanınan bir başka mimar, Danimarka doğumlu Nils-Ole Lund, çalışmalarını modern mimari ve teknolojinin olumsuzlukları üzerine eleştirel bakış açısıyla oluşturmaktadır (Görsel 3). Lund'a göre kolaj mimarlık mesleğinin özgün ütopyaları arasındaki uzaklığı ortaya koyabilmekte, güncel mimarlığa daha iyi yaklaşabilmekte, mimari eğilimleri bir araya getirilmiş imgeler aracılığıyla yazılı sözcüklerden daha iyi anlatmaktadır (Aksu vd., 2008: 746).

Görsel 3. Nils-Ole Lund, House on a Cliff Kolajı

Avusturyalı mimarlar tarafından kurulan Haus-Rucker-Co adlı grup Haus-Rucker-Co, insanların psiko-fiziksel deneyimlerini sanat ve mimarlık yoluyla genişletmeyi hedeflemiştir (Hsieh, 2015). 1970'li yıllarda Mimariye eleştirel bir bakışla yaklaşarak, ütopya şehirler üzerine tasarımlar yapan grup bu fikir ve tasarımlarına ilişkin sunumlarında kolaj tekniğini kullanmıştır (Görsel 4). Ütopya şehir kurgularında sıklıkla binaların cepheleri üzerinde şişirilebilir plastik PVC maddelerden tasarladıkları hacimlerle yeni kurgular oluşturmuşlardır. O dönem için kurgusal özellikte olan bu malzeme ve teknikle oluşturulan mekânlar günümüzde teknoloji, malzeme ve üretim yöntemlerinin gelişmesiyle gerçek mekânlara dönüşmektedir.

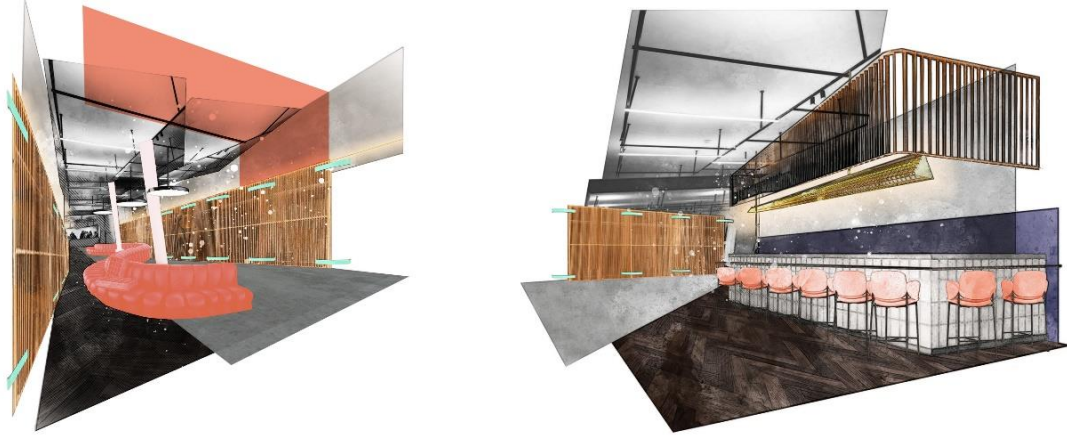
Görsel 4. Haus-Rucker-Co, Palmtree Island (Oasis) Projesi, New York, 1971

2019 yılında Aether mimarlık Çin'in Shenzhen kentinde gerçekleşen OCT phoenix flower karnavalı için "Air-Mountain" adında bir pavyon tasarlamıştır (Huang, 2019). Projede Haus-Rucker-Co'nun 70'lerdeki kolajlarında konsept olarak kurgulanan şişirilebilir malzeme ile oluşturulan iç mekânlar konser, tiyatro gösterileri, forumlar ve atölye çalışmaları gibi etkinlikler için kullanılabilir (Görsel 5).

Görsel 5. Aether Mimarlık Tarafından Tasarlanan Air Mountain Projesi

Kolajın bu kapsamdaki en yaygın kullanımı konsept oluşturma sürecindeki konsept sunumlarında görülmektedir. Konsept sunumları yaratıcı sürecin en önemli basamaklarından biridir, Tasarımcının zihnindeki fikirlerin gelecekte nasıl şekilleneceğine dair bilgileri barındıran bir rehber niteliğindedir. Bu yüzden tasarım eğitimi veren birçok kurumda, sunum derslerinin bir parçası olarak kolaj tekniği anlatılmaktadır. Geleneksel tekniklerle kesme yapıştırma olarak hazırlanabilecek kolaj çalışmaları, günümüzde bilgisayar programları aracılığı ile de oluşturulabilmektedir. Görsel 6'da Londra merkezli tasarım ofisi 3Stories'in üzerinde çalıştığı restoran-bar tasarımları için kolaj tekniğinde oluşturdukları iç mekan konsept çizimleri görülmektedir.

Görsel 6. 3stories Adlı İçmimarlık Ofisinin Konsept Kolaj Çalışmaları

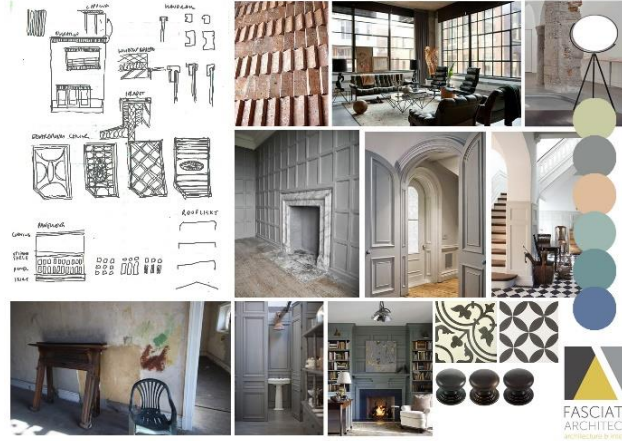
Görsel İçerik Oluşturma Tekniği Olarak Kolaj

Kolajın görsel içerik oluşturma tekniği olarak değerlendirileceği bu başlık altında; kolaj, tasarım sürecinde ortaya çıkacak olan sonuç ürüne/fikre/projeye ilişkin görselleştirme aşaması için bir araç olarak kullanılmaktadır. Yapılacak kolaj için kesimler ve nesnelere bazen birleştirici veya temsil edici değerleri için seçilir, bazen ilgi öncelikle sonucun biçimsel ve dokusal nitelikleridir (Osborne, 1970: 251). Mimarlık, içmimarlık ve tasarım alanlarında bu başlık altında değerlendirilen kolaj çalışmalarının kullanım amacı da öncelikli olarak biçimsel niteliklerle ilişkilidir. Tasarım süreci sonucunda üretilecek projeye ilişkin, malzeme ve dokusal özelliklerin anlatımında kolajdan yararlanır. Bu kapsamda kullanılan kolajlarda, sonuçta üretilecek projedeki renk, doku, malzeme vb. detaylar, halı, mobilya aksesuar vb. donatı elemanları sonuç projeyi en doğru şekilde anlatacak görseller arasından seçilmektedir. Bu şekilde oluşturulan kolajlarda tasarımcılar malzemelerin gerçek görsellerini de kullanabilmektedir. Görsel 7’de gösterilen kolajda Diagrama Mimarlık Ofisine ait iç mekân tasarımı projesinde kullanılan donatı elemanları, renk, doku ve aksesuarlara ait detaylı ve gerçek görseller kullanılmıştır.

Görsel 7. Diagrama Mimarlık Ofisine Ait İç Mekân Kolajı

İç mekânda kullanılacak donatı elemanları, malzeme vb. detaylar Diagrama Mimarlık Ofisi örneğinde olduğu gibi mekan içerisinde foto gerçekçi kolaj tekniği kullanılarak gösterilmenin yanında, proje sunumlarında nesnelere, malzemelerin, doku ve renk görsellerinin yer aldığı bir kompozisyon şeklinde de hazırlanabilir. Görsel 8’de İngiltere merkezli mimarlık ve içmimarlık ofisi Fasciato’nun tasarladığı projeye ilişkin eskizler, malzeme, mobilya ve renk kartelasının yer aldığı kolaj tekniği ile hazırlanmış sunum paftası buna örnek olarak gösterilebilir.

Görsel 8. Fasciato Mimarlık ve İçmimarlık Ofisinin Kolaj Tekniği ile Hazırladıkları Sunum

Çoğunlukla üç boyutlu dijital görselleştirme programlarının kullanıldığı günümüzde bunun tersi olarak sunum ve görselleştirme çalışmalarında geleneksel kolaj tekniğini tercih eden mimar ve tasarımcılar da bulunmaktadır. Atina’da kurulan Point Supreme adlı mimarlık firması kolajı bilgisayarla elde edilen görselleştirmelerdeki boşluk ve ruhsuzluğa karşı bir tepki olarak kullanmaktadır (Medina, 2017). Firma mekânsal kolajlarında yaşanmış bir atmosfer yaratmak için kullanıcıya tanıdık gelebilecek, nesnelere, hayvanlar, malzemeler vb. kullanmaktadır. Bu şekilde mimari sunumlarda kullanılan kolajlar mekânın gerçek hayatta nasıl olabileceğine dair ipuçlarını kullanıcıya daha duygusal bir yolla iletmektedir (Görsel 9).

Görsel 9. Pantazis ve Rentzou Petrona Evi Kolajı 2016 ve Bu Çizimle Bağlantılı Olarak Tasarlanan Konut, Point Supreme Mimarlık Ofisi

İçmimarlık eğitiminde Kolaj Tekniği Aracılığı ile Yaratıcı Düşünme

“Kolaj tekniğinde kendileri tek başlarına sanatsal içerikte olmayan imajlar yeni bir anlam oluşturacak veya daha önceden üretilmiş anlamı yadsıyacak bir biçimde düzenlenirler. Bu süreçte eylem sadece biçimsel bir kurgulama olarak kalmaz; sezginin eşliğinde sanatçı deneyelliğe açılırken, us-düşünce dolayımından geçen kavram da, yaratıcı eylemin anlam bağını kurarak yapının varoluşsal inandırıcılığına katılır” (Ergün, 2012: 5).

Kolaj tekniği gündelik deneyimlerle algılanan dünyaya farklı bir bakış açısıyla bakmamızı sağlamaktadır. Leonardo Da Vinci resamlara kompozisyonları için ilham almak üzerine yaptığı tavsiyelerinden birinde lekeli bir duvara bakarak, burada gördüklerinin çeşitli manzara, nesne, formlarla benzerliklerini keşfetmelerini, böylelikle hayal güçlerini serbest bırakacaklarını söylemiştir (Richter, 2008: 171). Shields (2014: 10) bu yaklaşımın kolaj tekniği ile benzerliğine dikkat çekerek kolajın benzer bir şekilde algısal yaratıcı ve empatik süreçlerimiz arasındaki karmaşıklığın avantajlarından yararlandığını belirtmektedir. 1950'ler ve 1960'larda Robert Rauschenberg yalnızca seçilmiş malzemelerin sanata uygun olduğu fikrini redderek, resim, kolaj ve gündelik nesnelere karıştırarak “combines” olarak adlandırdığı çalışmalar yapmıştır. Rauschenberg bu çalışmaları sayesinde, izleyicinin, duvara yerleştirilmiş battaniye ve yastık ile bir yatağın, zemine yerleştirilmesi arasındaki farkı sorgulamasını sağlamıştır. Rauschenberg böylelikle sanat olarak yeniden konumlanan öğelerin, onlara ait algıları da değiştirdiğini vurgulamaktadır (Bloemink ve Cunningham, 2004: 30).

Eskişehir Teknik Üniversitesi İçmimarlık Bölümü'nde Dr. Öğr. Üyesi Faruk Atalayer yürütücülüğünde gerçekleştirilen Temel Sanat Eğitimi dersinin bir parçası olarak yıl boyunca öğrencilerden kolaj çalışmaları istenmektedir. Makale kapsamında 2018-2019 öğretim yılı birinci sınıf öğrencilerinin Temel sanat dersi kapsamında yapmış oldukları kolaj çalışmaları değerlendirilmiştir. Çalışmada toplam 61 öğrencinin yıl boyunca yaptığı kolajlar analiz edilmiştir.

Verilen problem tanımına göre; ders yürütücüsü tarafından iç mekanda kullanılan bir nesne belirlenir ve öğrencilerden, bu belirlenen nesnenin işlevi, bulunduğu yer, fiziksel özellikleri vs. gerçekte var olmayacak şekilde kurgulanarak bir kolaj oluşturulması istenmektedir.

Çalışmada kullanılan malzemeler; kolajlar 17,5 x 25 cm ölçülerinde dikey veya yatay olarak kullanılacak kalın Bristol karton, fon kartonu veya Kraft kâğıdı zemin üzerine yapıştırılmıştır. Kolajda istenilen nesneye ait kullanılacak 2 boyutlu görseller için ikinci el dergi ve gazeteler, ürün ve malzeme katalogları veya fotoğraflardan yararlanılmıştır. Kolaj için önceden belirtilen nesnelere uygun biçimde yerleştirmek amacıyla kesme ve yapıştırma malzemeleri kullanılmıştır.

Çalışmanın yöntemi; çalışma ders yürütücüsü tarafından önceden belirlenen nesnelere öğrencilere problem olarak verilmesiyle başlamaktadır. Süreç boyunca öğrencilerden istenilen kolajlar ders saatleri haricinde yapılmış ve bir sonraki derse ödev olarak getirilmiştir.

Çalışmanın amacı ve kazanımları; kolaj tekniği ile gündelik yaşam nesnelere ve alışkanlıklarına karşı farklı bakış açıları geliştirerek, yaratıcı düşünce ve fikirlere ulaşmayı sağlamaktır. Kolaj çalışmaları ile ilgili olarak Atalayer (2004: 38) bilgiyi geleneksel, kanıksanmış ve mantığına uygun olmayan, foto gerçekçi düzenleme içinde görselleştirerek oluşturulacak kolaj çalışmalarının amacının tuhaf, farklı, aykırı, düşsel bilgi kullanma ve bilgi "çaprazlama" becerileri edindirmek olduğunu belirtmektedir. Ana konusu iç mekânda kullanılan nesnelere olarak belirlenen kolaj çalışmalarındaki temel hedef; tasarım öğrencisinin, nesnenin varlığı ile ilgili bir sorgulama yapması, yaşantısında bu nesneye karşı edindiği bilgi ve birikimleri değiştirerek farklı bakış açıları geliştirmesini sağlamaktır. Bu şekilde oluşturulacak bir düşünce sisteminin yaratıcılığı geliştirmesi hedeflenmektedir.

Çalışmada belirtilen sınırlılıklar ve çalışmanın işlenişi; problemin, içmimarlık öğrencisinin öncelikli sorgulama alanları olan yer-mekân, işlev, fiziksel özellikler kapsamında değerlendirilmesi gerekliliği önceden belirtilmiştir. Kolajların el koordinasyonlarını destekleyici olması için geleneksel kes-yapıştır yöntemiyle üretilmesi istenmektedir. Burada kolaj yaratıcı fikirleri aktarmaya yönelik bir teknik olarak

kullanılmaktadır, bu durum plastik sanatlardaki biçimsel-estetik özelliklere dayalı kullanımından farklı olduğu unutulmamalıdır. Yani amaç bir sanat nesnesi üretmek değil verilen probleme ilişkin fikirleri iletmektir. Belirtilen nesnelerin kolaj içerisine yerleştirilmesinde düzgün bir kesme-yapıştırma işlemi yapılması ve fotogerçekçi bir görüntü elde edilmesi beklenmektedir.

Çalışma kapsamında yapılan kolaj çalışmalarına ilişkin değerlendirmeler şöyledir;

Kolajda kullanılacak malzemelere ilişkin yapılan araştırma sürecinde öğrencilerin yoğun görsel birikimiyle karşı karşıya kaldığı görülmüştür ve bu açıdan kolajın öğrencilerin görsel bellek oluşturmaya katkısı olduğu düşünülmektedir.

Öğrenciler, kolajlarda verilen nesnelerin, içmimarlık alanı kapsamındaki kullanımlarını da düşünerek yenilikçi fikirler üretebilmişlerdir. Buna örnek olarak Görsel 10'da gösterilen kolajlarda olduğu gibi problemin yeni bir mobilyanın ya da mimari öğenin biçimsel özelliklerini oluşturmak açısından ele alınması gösterilebilir. Görsel 10'daki örneklerde öğrencilere verilen kolaj probleminde bıçak, araba lastiği ve şişe nesnelere ait görsellerin kullanılması istenmiştir. Buradaki örneklerde verilen nesneler içmimarlık disiplini çerçevesinde ele alınmış ve iç mekânda kullanılan bir mobilyanın parçası (bıçaklar tabure ayağı, araba lastiği oturma birimi) veya mimari öğe (şişe şeklinde kolon) olarak düşünülmüştür.

Görsel 10. Öğrenci Kolajlarından Örnekler 1

Verilen kolaj problemine ilişkin çözüm üretme sürecinde, öğrenciler çevreye bakış açılarını değiştirecek gündelik sorunlara veya içinde yaşadığı kültüre karşı farkındalık oluşturdukları ve bazen de eleştirel bir yaklaşımla işler ürettikleri görülmüştür. Görsel 11'de kolaj için belirlenen ve öğrencilerden istenilen nesne yatak ve ampuldür. Buradaki görsellerde öğrencinin kendi kültüründen gelen, daha önceden alışık olduğu veya gündelik yaşamında kullandığı mekânları veya sahneleri sıra dışı bir şekilde kullandığı görülmektedir. Verilen problemdeki yatak, öğrencinin alışık olduğu sıradan bir eğitim mekânında yazı tahtası olarak kullanılmıştır. Diğer görselde ise öğrenci Türk resim sanatının en tanınmış tablolarından biri olan Osman Hamdi Bey'e ait Kaplumbağa Terbiyecisi tablosundaki kaplumbağaları ampul olarak kullanmıştır. Bu örnekler öğrencilerin zihinlerinde yer edinmiş, kalıplaşmış bilgi ve sahneleri gerçeküstü kurgusal kullanımlar oluşturacak şekilde yılmaktadır.

Görsel 11. Öğrenci Kolajlarından Örnekler 2

Öğrenciler verilen probleme ilişkin, insan bedeni ve kullanımları kapsamında mizah yoluyla çözümler üretmişlerdir. Mizah yaratıcı bakış açısının farklı bir boyutudur. Koestler (1997: 3) mizah, buluş ve sanatı yaratıcılığın kesin sınırlarla birbirinden ayıramayan üç alanı olarak belirtmektedir. Yaratıcılıkta mizah, buluş ve sanatın ayrı ayrı, büyük önemi bulunmaktadır. Yaratıcılıktaki bu üç ayrı çalışma alanının birbiriyle ilişkisi, kahkahayla, buluşun neden olduğu ve gerilimin azalmasından doğan rahatlığın ifade edilmesiyle ve çözümün uygulanışındaki sanatsallığın izleyende uyandırdığı hayranlık, aşkınlık duygularıyla yakından ilgilidir (Rawlinson, 1995: 36). Görsel 12’de yer alan örneklerde öğrencilerden yapacakları kolajlarda abajur, armatür ve kapı nesnelere ait görsellerin kullanılması istenmiştir. Burada yer alan örneklerin tümünde öğrenciler verilen nesnelere insan bedeni ve kullanımları çerçevesinde mizahi bir şekilde ele almıştır. Abajur iskelete, armatür müzik aletine ve kapı da kayak tahtasına benzetilmiştir. Verilen nesnelere kullanım amaçlarının değiştirilmesi yoluyla önceden edinilmiş bilginin farklılaştırıldığı görülmektedir.

Görsel 12. Öğrenci Kolajlarından Örnekler 3

Sonuç

Bu çalışma kapsamında, kolajın, mimarlık, içmimarlık ve tasarım alanlarında sadece estetik ve biçimsel bir son ürün üretmek için araç olmak yerine yaratıcı düşünceyi geliştirmeye yönelik bir teknik olarak kullanılabilmesi öngörülmektedir. Çalışma kapsamında kolajın içmimarlık eğitiminde yaratıcılığı geliştirmeye yönelik bir teknik olarak kullanılması tartışılmıştır. Bu kapsamda içmimarlık bölümü 2018-2019 öğretim yılı birinci sınıf öğrencilerinin temel sanat eğitimi dersi kapsamında yaptıkları kolaj çalışmaları değerlendirilmiştir. Kolaj, mimarlık, içmimarlık ve tasarım alanlarında sıklıkla kullanılan bir tekniktir. Bu alanlardaki genel kullanım amaçları; tasarım sürecinin fikir oluşturma aşamasında konsept belirlemek veya tasarım süreci sonucunda ortaya çıkacak olan sonuç ürüne/fikre/projeyle ilişkin görsel içerik oluşturmaktır. Tasarım alanında oldukça önemli olan yaratıcı düşüncede birey sahip olduğu kalıplaşmış bilgi ve birikimleri daha önceden düşünülmemiş, farklı bir şekilde kullanarak yeni bilgiler açığa çıkarmaktadır. Çalışma kapsamında değerlendirilen içmimarlık bölümü birinci sınıf öğrencilerinin iç mekâna dair belirlenen nesnelere oluşturdukları kolajlarda, bazen mizah yoluyla bazen ise gerçekçi olmaya yakın hatta eleştirel bakış açısıyla, yeni ve yaratıcı fikirler açığa çıkardıkları görülmektedir. Yeni fikir oluşturma sürecinde öğrencilerin kullandıkları teknikler; iç mekân alanı, gerçeküstü kurgusalılık, insan bedeni ve mizah çerçevesinde ele alınmıştır. İç mekân alanında öğrenci verilen problemi kendi eğitim alanı olan iç mekân tasarımına yakın bir bakış açısıyla çözüme eğilimindedir. Bu uygulamalarda verilen nesnelere iç mekânda kullanılacak mobilya veya mimari öğeler olarak kurgulanmıştır. Gerçeküstü kurgusalılık çerçevesinde ele alınan kolaj çalışmalarında öğrenciler alışkın oldukları kültürel birikimleri ve gündelik yaşam alışkanlıklarını yıkararak yeni fikirler üretmişlerdir. Öğrenciler tarafından kullanılan bir diğer teknik de verilen problemin insan bedeni ve mizah çerçevesinde ele alınmasıdır. Buradaki yaklaşım da gerçeküstü kurgusallıkla benzerlik göstermektedir ve kalıplaşmış kullanım alışkanlıklarını yıkmaya yöneliktir. Bu kapsamda uygulanan kolaj tekniğinin bir başka katkısı da görsel bellek oluşturmak üzerinedir. Öğrenciler kolajda kullanacakları malzeme ve fikirler için yapacakları araştırma sürecinde birçok görsel bilgiye maruz kalmış ve bu şekilde görsel birikim oluşturmuşlardır. Ayrıca malzeme ve fikir araştırma sürecinde öncelikle gerçek bilgiyle karşılaşan öğrenciler ilk olarak kullanacakları nesnelere gerçek kullanım amaçlarını, mekânlarını, kullanıcılarını, fiziksel boyutlarını kavramış daha sonra yaptıkları kolajda bu edindikleri bilgileri farklı ve yaratıcı bir şekilde kullanmışlardır. İçmimarlık öğrencilerinin tasarım eğitimlerinin başında uyguladıkları kolaj tekniği, bilginin yeni ve farklı bir şekilde kullanılmasına olanak sağlamakta ve bu sayede yaratıcılığı geliştirmeye katkı sağladığı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aksu, A., Uludağ, Z., ve Çağlar, N. (2008). Sanat, Kent ve Mimarlık Eleştirisi İçin Ortak Bir Tema: Kent Kolajları. *Journal of The Faculty of Engineering & Architecture of Gazi University*, 23(4). 741-748.
- Atalayer, F. (2004). Çağdaş Temel Sanat (Tasarım) Eğitimi ve Postmodernite-Geleneksellik. *Anadolu Sanat*, 15, s.19-46.
- Atkins, R. (1993). *Artspoke: A Guide To Modern Ideas, Movements, And Buzzwords, 1848-1944*. New York: Abbeville Press.
- Becer, E. (1993). Yaratıcılık ve Grafik Tasarım. *Anadolu Sanat*, 1, s.43-49.
- Bloemink, B. J., & Cunningham, J. (2004). *Design-is Not Equal to-Art: Functional Objects from Donald Judd to Rachel Whiteread*. London: Merrell Publishers.
- Brereton, R. ve Roberts, C. (2011). *Cut & Paste: 21st Century Collage*. London: Laurence King Publishing.

- Canbakal Ataoğlu, N. C. (2013). Sirkülasyon Alanları Tasarımında Kolaj Etkisi. Mimarlık 374. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=388&RecID=3326#> (20.10.2019).
- Chilvers, I. (1996). The Concise Oxford Dictionary of Art and Artists. Oxford: Oxford University Press.
- Craig, B. (2008). Collage: Assembling Contemporary Art. London: Black Dog Publishing.
- Dağlıoğlu, E. (2016). Karl Popper's Architectural Legacy: An Intertextual Reading of Collage City (1). METU Journal of the Faculty of Architecture. 33(1), s.107-119.
- Ergün, C. (2012). Temel Sanat Eğitiminde ve Çağdaş Sanatta Kolaj-Fotomontaj. Sanat-Tasarım Dergisi, 1(3), s.5-19.
- Gordon W. J. J. (1961). Synectics: The Development of Creativity Capacity, New York: Harper.
- Hasol, D. (2005). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi.
- Hsieh, L. (2015). The Edible, Playable, and Wearable Architecture of Haus-Rucker-Co. Walker art magazine. <https://walkerart.org/magazine/the-edible-playable-and-wearable-architecture-of-haus-rucker-co> (12.10.2019).
- Huang, Z. (2019). 'Air-mountain' by Aether Architects is An Inflatable Pavilion Designed for Shenzhen. Designboom Magazine. <https://www.designboom.com/architecture/aether-architects-air-mountain-inflatable-pavilion-shenzhen-china-05-14-2019/> (15.11.2019).
- Koestler, A. (1997). Mizah Yaratma Eylemi. İstanbul: İris Yayıncılık.
- May, R. (1998). Yaratma cesareti. İstanbul: Metis Yayınları.
- Medina, S. (2017). Why Architectural Collage Is Important to These Three Chicago Architecture Biennial Participants. Metropolis Magazine. <https://www.metropolismag.com/architecture/architectural-collage/pic/29036/> (18.11.2019).
- Osborne, H. (Ed.). (1970). The Oxford Companion to Art. Oxford: Clarendon Press.
- Öncü, T. (2003). Torrance Yaratıcı Düşünme Testleri-Şekil Testi Aracılığıyla 12-14 Yaşları Arasındaki Çocukların Yaratıcılık Düzeylerinin Yaş ve Cinsiyete Göre Karşılaştırılması, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi. 43(1), s.221-237.
- Rawlinson, G. J. (1995). Yaratıcı Düşünme ve Beyin Fırtınası. (Çev. O. Değirmen). İstanbul: Rota Yayın Yapım Tanıtım.
- Richter, I. A. (2008). Leonardo Da Vinci Notebooks. Oxford: Oxford University Press.
- Rowe, C. ve Koetter, F. (1978). Collage City, Cambridge: Mit Press.
- Sadler-Smith, E. (2015). Wallas' Four-Stage Model of The Creative Process: More Than Meets the Eye?. Creativity Research Journal, 27(4), s.342-352.
- San, İ. (2003). Sanat ve Eğitim: Yaratıcılık Temel Sanat Kuramları Sanat Eleştirisi Yaklaşımları. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Savaşır, G. (2006). Flash! – Zoom! – Whaam!: Türkiye'de Şaşırtıcı Archigram (1). Mimarlık 328. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=46&RecID=1094> (11.11.2019).
- Shields, J. (2014). Collage and Architecture. New York: Routledge.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2011). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü: Resim, Heykel, Mimarlık, Geleneksel Türk Sanatları, Uygulamalı Sanatlar ve Genel Sanat Kavramları. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Rouquette, M. L. (1994). Yaratıcılık. İstanbul: İletişim Yayınları.

Taylor, I. A. (1971). A Transactional Approach to Creativity and Its Implications For Education. The Journal of Creative Behavior. 5 (3), s.190-198.

Turani, A. (1993). Sanat Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Wallas, G. (1926). The Art of Thought. London, UK: Jonathan Cape.

Yanık, O. (2007). Yaratıcılık. Reklam Yaratıcıları Derneği. İstanbul: BAMM.

Görsel Kaynakçası

Görsel 1: Andersen Museum. Hans Christian Andersen paper cut.

<http://andersen.museum.odense.dk/klip/billedvis.asp?billednr=46966&antal=113&language=en>
(06.12.2019).

Görsel 2: The Guardian. Archigram Grubu, Mimar Ron Herron Walking City Kolajı, 1964.

<https://www.theguardian.com/artanddesign/2018/nov/18/archigram-60s-architects-vision-urban-living-the-book> (18.11.2019).

Görsel 3: Nils-Ole Lund, House on a Cliff Kolajı. <https://khool.com/post/124802209361/house-on-a-cliff-nils-ole-lund> (20.11.2019).

Görsel 4: The Museum of Modern Art (MoMA). Haus-Rucker-Co, Palmtree Island (Oasis) Projesi, New York, 1971. <https://www.moma.org/collection/works/91898> (05.11.2019).

Görsel 5: Design Boom. Aether Mimarlık Tarafından Tasarlanan Air Mountain Projesi.

<https://www.designboom.com/architecture/aether-architects-air-mountain-inflatable-pavilion-shenzhen-china-05-14-2019> (15.11.019).

Görsel 6: 3stories. İçmimarlık Ofisinin Konsept Kolaj Çalışmaları.

<https://www.3stories.co.uk/blog/2019/2/4/yqyzzr74ox3hpkk0gwenmpet4s56xky> (06.12.2019).

Görsel 7: Archdaily. Diagrama Mimarlık Ofisine Ait İç Mekân Kolajı.

<https://www.archdaily.com/888739/these-6-firms-are-spearheading-the-post-digital-drawing-craze-in-mexico> (09.12.2019).

Görsel 8: Fasciato. Mimarlık ve İçmimarlık Ofisinin Kolaj Tekniği ile Hazırladıkları Sunum.

<https://www.fasciato.co.uk/blog/wp-content/uploads/2016/08/Mood-Board.jpg> (10.12.2019).

Görsel 9: Pantazis ve Rentzou Petrona Evi Kolajı 2016 ve Bu Çizimle Bağlantılı Olarak Tasarlanan

Konut, Point Supreme Mimarlık Ofisi. <https://www.metropolismag.com/architecture/architectural-collage/pic/29036> (18.11.2019).

Görsel 10-11-12: İçmimarlık Bölümü Öğrencilerinin Kolaj Çalışmaları 2018-2019. Dr. Öğr. Üyesi Faruk Atalayer Arşivi.